

KOHTUOTSUS

EESTI VABARIIGI NIMEL

Kohus	Tallinna Ringkonnakohus
Kohtukoosseis	Silvia Truman (eesistuja), Viive Ligi ja Lauri Madise
Otsuse tegemise aeg ja koht	13. jaanuar 2009, Tallinn
Haldusasja number	3-08-303
Haldusasi	AS Rubla ja AS Kalev kaebused Finantsinspektsiooni 15.01.2008 järelepärimiste ja 29.01.2008 korralduste osalise tühistamise nõudes
Vaidlustatud kohtulahend	Tallinna Halduskohtu 20.06.2008 otsus
Menetluse alus ringkonna-kohtus	AS Rubla ja AS Kalev apellatsioonkaebused
Asja läbivaatamise kuupäev	09.12.2008
Menetlusosalised	Kaebuse esitajad AS Rubla ja AS Kalev Vastustaja Finantsinspektsioon

RESOLUTSIOON

Jätta Tallinna Halduskohtu 20.06.2008 otsus haldusasjas nr 3-08-303 muutmata ja esitatud apellatsioonkaebused rahuldamata.

Mõista AS-lt Kalev ja AS-lt Rubla kummaltki Finantsinspektsiooni kasuks välja 21 201 (kakkümmend üks tuhat kakssada üks) krooni apellatsioonimenetluse kulude katteks.

EDASIKAEBAMISE KORD

Kohtuotsuse peale võib esitada kassatsioonkaebuse Riigikohtule 30 päeva jooksul arvates otsuse avalikult teatavastegemisest.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

Finantsinspektsioon tegi 15.01.2008 AS-le Kalev ja AS-le Rubla konfidentsiaalsed järelepärimised nr 4.5.-4.11/117 ja 4.5.-4.11/117-2, millele palus vastata hiljemalt 23.01.2008. Järelepärimiste põhjenduste kohaselt 30.08.2007 kell 8.00 avalikustas AS Kalev börsi infosüsteemi kaudu aktsionäride korralise üldkoosoleku kutse, milles teatas üldkoosoleku toimumisest 20.09.2007 kell 15.00. Vastavalt börsiteatele oli üldkoosoleku päevakorras 2006/2007 majandusaasta aruande kinnitamine; kasumi jaotamine; audiitori nimetamine ja tasustamise korra määramine.

20.09.2007 kell 16.22, so üldkoosoleku toimumise ajal, avalikustas AS Kalev börsiteate, milles teatas osaluste võõrandamisest aktsiaseltsides Kalev Paide Tootmine, Kalev Jõhvi Tootmine, Kalev Chocolate Factory, Vilma ja osauhingus Maiasmokk. Börsiteate kohaselt sõlmiti vastav leping Alta Capital Partners S.C.A. SICAR-iga samal päeval; seoses osaluste võõrandamisega

loobub AS Kalev kahest oma põhitegevuse valdkonnast – jahu- ja šokolaadikondiitri tööstusest ja piimatööstusest ning keskendub edaspidi kinnisvaraarenduse- ja investeringute ning meedia- ja trükitööstuse arendamisele. Samal päeval 20.09.2007 kell 17.23 avalikustas AS Kalev aktsionäride üldkoosoleku otsused, s.h otsuse lubada AS-l Kalev omandada ühe aasta jooksul üldkoosoleku otsuse vastuvõtmisest oma aktsiad hinnaga 29 kr ühe aktsia kohta.

21.09.2007 peatas AS Tallinna Börs AS Kalev taotluse alusel kauplemise AS Kalev aktsiatega kuni olulise teabe avalikustamiseni 21.09.2007 või hiljemalt 24.09.2007.

24.09.2007 kell 9.44 avalikustas AS Kalev börsiteate, milles teatas AS-l Rubla valitseva mõju saamisest AS-s Kalev ning seoses sellega ülevõtmispakkumise tegemise kohustuse tekkimisest. Börsiteate kohaselt sai AS Rubla valitseva mõju AS-s Kalev 23.09.2007, kui AS Rubla leppis kokku kooskõlastatud tegutsemises AS Kalev aktsiate ülevõtmiseks AS Kalev aktsionäridega, kelle osalused AS-s Kalev moodustavad kokku 59,09 % AS Kalev aktsiakapitalist. Ühtlasi avalikustas AS Kalev, et AS Rubla poolt kavandatav ülevõtmishind on 29 kr ühe aktsia eest.

AS Rubla on OÜ Linderin Grupp kaudu AS Kalev juhataja O. Kruuda poolt kontrollitav äriühing ning AS Rubla juhataja on O. Kruuda.

Tallinna Börsil jätkati kauplemist AS Kalev aktsiatega 24.09.2007 kell 10.30.

Finantsinspeksiooni hinnangul oli eelnimetatud teave osaluste võõrandamise ja sellest tuleneva AS Kalev põhitegevuse valdkondade muutuse ja oma aktsiate tagasiostu lubamise kohta kuni selle avalikustamiseni 20.09.2007 ning AS Rubla ülevõtmispakkumise tegemise kohta 24.09.2007 siseteave väärtpaberituru seaduse (VPTS) § 188⁴ lg 1 tähenduses. VPTS § 188⁶ lg 3 alusel on keelatud siseteabe väärkasutamine.

Seoses vajadusega kontrollida AS Kalev aktsiatega kauplemise õiguspärasust ning tuvastamaks võimalikke kuritarvitusi seoses eelnimetatud siseteabega palus inspeksioon VPTS § 230³ ja § 189 lg 1 alusel esitada:

AS-l Kalev (järelepärimine nr 4.5.-4.11/117)

1) AS Kalev poolt osaluste võõrandamisega seonduvalt: 1.1) kronoloogiline ülevaade toimunud kohtumistest, läbirääkimistest, kokkulepete sõlmimisest, tehingu oluliste tingimuste saavutamise jmt, 1.2) koopiaid protsessis osalenud isikute kirjavahetusest (sh e-kirjadest), kohtumiste protokollidest, koostatud analüüsides ja muudest osaluste võõrandamisega seotud dokumentidest, 1.3) koopia AS Kalev ja Alta Capital Partners S.C.A SICAR vahel 20.09.2007 sõlmitud osaluste ostu-müügilepingust terves mahus;

2) AS- Rubla ülevõtmispakkumisega seonduvalt: 2.1) kronoloogiline ülevaade toimunud kohtumistest, kokkulepete sõlmimisest jmt; 2.2) koopiaid protsessis osalenud isikute kirjavahetusest (sh e-kirjadest), kohtumiste protokollidest jmt;

3) AS Kalev poolt oma aktsiate omandamise lubamise aktsionäride üldkoosolekule otsustamiseks esitamisega seonduvalt: kronoloogiline ülevaade vastava ettepaneku ettevalmistamise protsessist, samuti selgituse selle kohta, kuidas ning mille alusel määrati oma aktsiate omandamise hind;

4) VPTS § 188¹² lg 1 alusel peetav AS Kalev insaiderite nimekiri oma aktsiate omandamise lubamisega seonduva ja AS Rubla ülevõtmispakkumise kohta;

5) muud asjassepuutuvad andmed, dokumendid ja selgitused.

AS-l Rubla (järelepärimine nr 4.5.-4.11/117-2) ülevõtmispakkumisega seonduvalt:

1) kronoloogiline ülevaade AS Rubla ülevõtmispakkumisega seoses toimunud kohtumistest, kokkulepete sõlmimisest, ülevõtmispakkumise prospekti ettevalmistamisest jmt;

2) koopiaid protsessis osalenud isikute kirjavahetusest (s.h e-kirjadest), kohtumiste protokollidest, sõlmitud nõustamis- ja muudest lepingutest;

3) nimekiri ülevõtmispakkumise ettevalmistamise protsessis osalenud isikutest, sh isiku nimi, isikukood, amet/ülesanded, ülevõtmispakkumisega seotud teabele juurdepääsu alguskuupäev;

4) muud asjassepuutuvad andmed, dokumendid ja selgitused.

21.01.2008 taotlustes Finantsinspeksioonile palusid AS Kalev ja AS Rubla pikendada järelepärimistes nõutud teabe esitamise tähtaega ning selgitada, kelle suhtes ja millistel asjaoludel on inspeksioon alustanud järelevalvemenetluse.

Finantsinspeksiooni 29.01.2008 korraldustega nr 4.5.-4.11/117-8 (adressaat AS Kalev) ja nr 4.5.-4.11/117-9 (adressaat AS Rubla) kohustati aktsiaseltse Kalev ja Rubla esitama järelepärimistes nõutud andmed ja dokumendid hiljemalt 11.02.2008, ning hoiatati, et korralduse mittetäitmisel viidatud tähtpäevaks rakendatakse sunniraha 10 000 kr.

Korralduste põhjenduste kohaselt oli AS Kalev poolt osaluste võõrandamine oma tütaretevõtjates, samuti AS Kalev juhataja poolt kontrollitava AS Rubla ülevõtmispakkumine AS Kalev aktsionäridele siseteave VPTS § 188⁴ lg 1 tähenduses. Järelepärimistes nõutud teave ja dokumendid on vajalikud siseteabe tekkimise ja seda vallanud isikute ringi tuvastamiseks, et kontrollida emitendi ning teiste seotud isikute poolt hoolekohustuse täitmist ja nimetatud siseteabe käitlemist (VPTS § 230 lg 3). Järelevalvemenetlust viiakse VPTS alusel läbi eesmärgiga kontrollida siseteabe käitlemist ja tehingute tegemist AS Kalev väärtpaberitega ja väärtpaberitega, mille alusvaraks on AS Kalev väärtpaberid.

18.02.2008 esitasid **AS Rubla** ja **AS Kalev** halduskohtule **kaebused** (haldusajad nr 3-08-203 ja nr 3-08-304, mis halduskohus liitis ühiseks menetlemiseks) 15.01.2008 järelepärimiste ja 29.01.2008 korralduste osaliseks tühistamiseks.

AS Kalev palus tühistada Finantsinspeksiooni 15.01.2008 järelepärimise nr 4.5-4.11/117 punktid 1.2, 1.3, 2 ja 5 ning 29.01.2008 korralduse nr 4.5.-4.11/117-8 osas, millega nõutakse järelepärimise viidatud punktides nimetatud andmeid ja dokumente, samuti sunniraha rakendamist käsitlevas osas.

AS Rubla palus tühistada 15.01.2008 järelepärimise nr 4.5-4.11/117-2 punktid 2 ja 4 ning 29.01.2008 korralduse nr p 4.5-4.11/117-2 osas, millega nõutakse järelepärimise viidatud punktides nimetatud andmeid ja dokumente, samuti sunniraha rakendamist käsitlevas osas.

Kaebuste põhjendused on kokkuvõtvalt järgmised.

Vaidlustamata osas on järelepärimised ja korraldused läidctud, vaidlustatud osas on aktid formaalselt ja sisuliselt õigusvastased. Järelepärimiste ja korralduste vaidlustatud osas täitmine nõuab kaebajatelt koormavaid sooritusi, mis seisnevad informatsiooni väljaotsimises, süstematiseerimises ja vastuse koostamises, samuti ärisaladuse ja konfidentsiaalsuskohustuse nõude täitmisest loobumist. Aktide vormistamisel ei ole järgitud HMS §-de 55-57 nõudeid. Haldusaktid on ebapiisavalt motiveeritud, ei ole selged ja üheselt arusaadavad ning neis puudub vaidlustamisviide. Järelepärimised ja korraldused on vaidlustatud osas vastuolus õigusriigi ja proportsionaalsuse ning hea halduse põhimõttega.

Haldusaktidest jääb arusaamatuks, millist dokumenti on millise asjaolu kontrollimiseks vaja ja keda üldse kontrollitakse. AS-le Kalev tehtud järelepärimise p 1 alapunktides 2 ja 3 ning AS-le Rubla tehtud järelepärimise p-des 2 ja 4 nõutud informatsioon ei ole sobiv ega vajalik väidetava võimaliku siseteabe alusel AS Kalev aktsiatega tehtud tehingute kontrollimiseks. AS Kalev enda poolt emiteeritud aktsiatega tehtud tehingute osas kontrolli teostamiseks võib põhimõtteliselt pidada seadusega püstitatud eesmärkidega seotuks, sobivaks ja vajalikuks insaideriteks olevate isikute nimekirja, mis on inspeksioonile esitatud. Insaiderite poolt ettevalmistatud ja analüüsitud tehingu, mille esemeks ei olnud AS Kalev aktsiad, üksikasjalik sisu ei ole AS Kalev aktsiatega tehtud tehingute kontrolliks vajalik. Seadusest ei tulene Finantsinspeksioon õigust saada kirjavahetust, koosolekute protokolle vms, samuti lepingut vms, mille alusel ei müüda AS Kalev enda, vaid kolmandate äriühingute aktsiaid. AS-le Kalev tehtud järelepärimises märgitud ostu-müügilepingu osas võib pidada kontrolliks vajalikuks selle sõlmimise kuupäeva, mis on inspeksioonile teada. Läbirääkimiste kulgemise kohta on AS Kalev inspeksioonile esitanud küsitud informatsiooni piisavalt.

Nõutud teabe (nt e-kirjad) kogumine on ajamahukas ja kulukas. Kaebajad peavad tegema omal kulul ärakirju dokumentidest, maksma tasu äripartneritele ja oma töötajatele, kellel jäävad oma tööülesanded samal ajal täitmata.

Alta Capital Partners S.C.A SICAR-ga 20.09.2007 sõlmitud lepingus on AS Kalev võtnud endale kohustuse hoida lepingut rangelt konfidentsiaalsena ning mitte avaldada seda ilma viimase nõusolekuta; sellist nõusolekut pole antud. Seadus kaitseb ärisaladust kriminaalõiguslike sanktsioonide kaudu (nt KarS § 377) ning inspeksiooni nõuded on vastuolus PS § 10 ja 32 sätestatud privaatautonomiia ja lepinguvabaduse põhimõttega.

Vaidlusaluste haldusaktide motiveerimatuse tõttu oli raskendatud kaebeõiguse realiseerimine. Väide võimalike kuritarvituste kontrollimise vajadusest ei ole piisavalt konkreetne. Kaebajate selgitustaotlustele vastati teabe andmise kohustamise korraldustega ja sanktsiooni kohaldamise ähvardusega. Rikutud on HMS § 40 lõikes 1 sätestatud ärakuulamiskohustust. Eiratud on Riigikohtu lahendites (nt 3-3-1-42-03) toodud juhust kaaluda piirangu proportsionaalsust, asjassepuutuvaid konfliktseid õigusi ja huve. Inspeksioon jättis vastamata, kas uuritakse AS Kalev ja AS Rubla enda tegevust. Seetõttu pole arusaadav, kas taotletakse eneseinkrimineerimist. Inspeksiooni poolt esitatud nõudmiste ebaselgust näitab ilmekalt AS-le Kalev tehtud järelepärimise p 5 ja AS-le Rubla tehtud järelepärimise p 4, millega kohustatakse esitama ka muud asjassepuutuvad andmed, dokumendid ja selgitused.

Inspeksiooni järelepärimised ja korraldused kitsendavad õigusvastaselt AS Kalev ja AS Rubla kui ettevõtja ja omaniku õiguste teostamist ning rikuvad õigusriigist tulenevat õigust heale haldusele, piiravad üldist tegevusvabadust, ettevõtlusvabadust ning õigust omandi puutumatusse. Finantsinspeksiooni vastuses kaebustele märgitakse, et järelevalvemenetluse käigus tuvastati 14.08.2007 toimunud tehing, mille tulemusena omandati makseta väärtpaberiülekanega 1 777 581 AS Kalev aktsiat. Seega kontrolli ajendiks olnud asjaolu (LFS kliendikontole ülekantud AS Kalev aktsiad) on kohtule esitatud seletuses välja toodud, kuid pole endiselt sisuliselt põhjendatud, kuidas aitab taotletud teave kaasa kontrolli eesmärgi (tuvastada võimalikke siseteabe alusel tehtud tehinguid) realiseerimisele.

Finantsinspeksioon vaidles kaebustele vastu ning palus jätta need rahuldamata.

Järelepärimiste näol on tegemist mitte haldusaktidega, vaid järelevalvemenetluses tehtud menetlustoiminguga (tõendite kogumine). Vaidlusalused järelepärimised ja korraldused on piisavalt motiveeritud, proportsionaalsed ning hea halduse tava rikutud pole. Finantsinspeksiooni seaduse (FIS) §-st 54 (kontrollimisandmete salastatus) tulenevalt puudub inspeksioonil võimalus oma järelevalvetegevust piiramatult selgitada. VPTS § 230 lg 3 kohaselt võib seiramine toimuda varjatult. Väärtpaberiturujärelevalve praktikas peetakse reguleeritud turul kaubeldava emitendi aktsiate suhtes kavandatava ülevõtmispakkumisega seotud teavet üheks olulisemaks siseteabe liigiks, millele eelneval perioodil on eriti suur siseteabe alusel kauplemise oht. Ülevõtmispakkumisega seonduv teave on üldreeglina äärmiselt hinnatundlik (st suure tõenäosusega muutub teabe avalikustamise järel väärtpaberi hind reguleeritud turul oluliselt), samuti on ülevõtmispakkumisega seotud siseteavet valdavate isikute ring suhteliselt suur, hõlmates ülevõtja ja emitendiga seotud isikud, aga ka neid nõustavaid, emitendi ja ülevõtjaga otseselt mitteseotud isikuid.

Finantsinspeksioon viis seoses AS Kalev poolt järelepärimistes märgitud olulise informatsiooni avalikustamisega läbi järelevalvemenetluse, mille eesmärk oli kontrollida ülevõtmispakkumisega ja osaluste võõrandamisega seotud siseteabe avalikustamisele eelneva kauplemise õiguspärasust ning tuvastada võimalikke eelnimetatud siseteabe alusel tehtud tehinguid. Järelevalvemenetluse käigus tuvastati 14.08.2007 toimunud tehing, mille tulemusena omandati makseta väärtpaberiülekanega 1 777 581 AS Kalev aktsiat. Kuna müüja ja ostja poolel toimus tehing esindajakontol, kuid ostja esindajakonto omanik oli vastustajale teadaolevalt tehingu tegemise ajal AS-i Kalev puudutavat siseteavet valdav isik, kes ühtlasi tegutses AS Rubla nõustajana ülevõtmispakkumises, oli Finantsinspeksioonil vajalik tuvastada

kogu AS Kalev osaluste võõrandamise ning ülevõtmispakkumise osas siseteavet valdavate isikute ring ning võimalikud omavahelised rahalised või muud kokkulepped. Vastustaja tegi järelepärimised AS-le Kalev kui emitendile, keda nii osaluste võõrandamise kui ka ülevõtmispakkumisega seotud siseteave puudutas, samuti AS-s Kalev valitseva mõju saanud ning ülevõtmispakkumist tegevale AS-le Rubla seoses ülevõtmispakkumisega seotud siseteabega.

Finantsinspeksioonil on FIS-st ja VPTS-st tulenev kohustus teostada riiklikku järelevalvet, eesmärgiga tagada Eesti väärtpaberituru õiguspärane toimimine. Kaebajatelt teabe nõudmine toimus lähtuvalt uurimispõhimõttest siseteabe väärkasutamise kahtluse kõrvaldamise või kinnitamise eesmärgil. Finantsinspeksiooni võimalus põhjalikult motiveerida teabe nõudmist on piiratud teiste isikute õiguste ja vabadustega, samuti Finantsinspeksiooni teadmiste konkreetsusega faktilistest asjaoludest. Koostöökohustusest tulenev selgitusi andma kohustatud isiku enesesüüdistamise risk on maandatud VPTS §-s 231¹ sätestatud alustel selgituste andmisest keeldumise võimalusega.

AS Kalev on VPTS §-de 188¹¹ ja § 188¹² alusel kohustatud korraldama teda puudutava siseteabe käitlemist ning pidama nimekirja realselt siseteavet valdavate isikute kohta. AS Kalev ning AS Rubla näol on tegemist isikutega, kes on ennast vastavalt börsiemitendiks olemisega ja börsiemitendi aktsionäriks, olulise osaluse omajaks ja valitseva mõju omajaks olemisega vabatahtlikult allutanud VPTS regulatsioonile ning peavad seetõttu nägema ette sellest tulenevaid piiranguid ning järelevalveasutusele teabe esitamise kohustust, sh sellega kaasnevat kulu. Ärisaladus ei saa üldjuhul piirata Finantsinspeksiooni kohustust kontrollida riikliku järelevalve korras isikute käitumist reguleeritud väärtpaberiturul ning õigust nõuda selle kohustuse täitmiseks vajalikku teavet. Ärisaladuse hoidmiseks on haldusorganile ja selle töötajatele sätestatud konfidentsiaalsuskohustus.

Käesolev juhtum käsitleb ülevõtmispakkumise ja siseteabe võimaliku väärkasutamise seotut ning toimunud tehingud mitte üksnes selle sõlmimise ja/või täitmise tähtpäevaga, vaid ka sisu muude tingimustega võivad omada olulist mõju siseteabe väärkasutamise (või muu õigusrikkumise) tuvastamisel (nt tehingu hind, tehingu tegemise eeldused ja nende kindlakstegemise aeg, tagatised ostjale).

Kaebajate väited nende PS §-st 31 tuleneva ettevõtlusvabaduse takistamise kohta on paljasõnalised ja liialdatud. Viide KarS §-le 377 on arusaamatu.

Halduskohus liitis kaebused ühiseks menetlemiseks ning jättis 20.06.2008 otsusega need rahuldamata ning kaebajate menetluskulud nende endi kanda. Kohtuotsuse põhjendused on järgmised.

Finantsinspeksiooni 15.01.2007 järelepärimised AS-dele Kalev ja Rubla on haldusaktid ning vastustaja seisukoht, et tegemist on menetlustoimingutega, on ekslik.

15.01.2008 järelepärimised ja 29.01.2008 korraldused on piisavalt selged ja motiveeritud, mistõttu puudub nende vaidlustatud osas tühistamiseks sel põhjusel alus. Aktidest on üheselt mõistetav, miks need antud on.

Järelepärimiste faktilistest põhjendustest nähtub, et vastustaja käsitles teavet AS Kalev osaluste võõrandamise kohta ning sellest tuleneva AS Kalev põhitegevuse valdkondade muutuse ja oma aktsiate tagasiostu lubamise kohta kuni selle avalikustamiseni 20.09.2007 ning AS Rubla ülevõtmispakkumise tegemise kohta kuni selle avalikustamiseni 24.09.2007 siseteabena VPTS § 188⁴ lg 1 tähenduses ja pidas vajalikuks kontrollida AS Kalev aktsiatega kauplemise õiguspärasust, tuvastamaks võimalikke turukuritarvitusi. 29.01.2008 korraldustega täiendas Finantsinspeksioon järelepärimiste motivatsiooni, selgitades, et AS Kalev poolt osaluste võõrandamine oma tüdrettevõtetes, samuti AS Kalev juhataja poolt kontrollitava AS Rubla ülevõtmispakkumine AS Kalev aktsionäridele oli siseteave (VPTS § 230 lg 3), ning järelevalvemenetlus VPTS alusel viiakse läbi eesmärgiga kontrollida siseteabe käitlemist ja

tehingute tegemist AS Kalev väärtpaberitega ja väärtpaberitega, mille alusvaraks on AS Kalev väärtpaberid.

Aktidest nähtub faktiline kronoloogia, mis äratas Finantsinspeksioonis tähelepanu järelevalve läbiviimiseks; konkreetne teave, mida Finantsinspeksioon käsitleb siseifona VPTS tähenduses ning ka see, mille suhtes Finantsinspeksioon järelevalvet läbi viib. Finantsinspeksiooni töö- ja järelevalvespetsiifikast tulenevalt ei saagi teabe nõudmise akt olla detailideni üksikasjalik; Finantsinspeksioon on vaidlusalustes korraldustes ka viidanud, et tema poolt läbiviidav järelevalvemenetlus ei ole avalik (FIS § 54 lg 1).

Vaidlusalused haldusaktid on proportsionaalsed, st sobivad, vajalikud ja eesmärgipärased. FIS § 3 kohaselt teostatakse inantsjärelevalvet finantssektori stabiilsuse, usaldusväarsuse ja läbipaistvuse ning toimimise efektiivsuse suurendamise, süsteemsete riskide vähendamise ning finantssektori kuritegelikel eesmärkidel ärakasutamise tõkestamisele kaasaaitamise eesmärgil, et kaitsta klientide ja investorite huve nende vahendite säilimisel ning seeläbi toetada Eesti rahasteabi stabiilsust. Finantsinspeksiooni järelevalvetoimingute sagedus ja rakendatavad meetodid arvestavad finantsjärelevalve subjekti suurust, tegevuse mõju finantsüsteemile ning tegevuse laadi, ulatust ja keerukust, lähtudes proportsionaalsuse põhimõttest (FIS § 5 lg 2). Järelevalvet VPTS ja selle alusel kehtestatud õigusaktide täitmise üle teostab Finantsinspeksioon VPTS ning FIS alusel (VPTS § 8).

Eelnevast nähtuvalt on see, kuidas Finantsinspeksioon järelevalvet teostab ja millist teavet ta peab oma ülesannete täitmiseks vajalikuks koguda, haldusorgani diskretsiooniotsus.

Vaidlusalused haldusaktid on eesmärgipärased ja sobivad ning kaebajatelt küsitud teave on Finantsinspeksioonile järelevalvemenetluse läbiviimiseks vajalik.

Finantsinspeksiooni volitused järelevalve teostamisel on muuhulgas kirjas VPTS § 189 lg-s 1 ja §-des 230-233. Vaadeldes Finantsinspeksioonile antud võimuvolitusi, saab asuda seisukohale, et Finantsinspeksioon on kaebajate suhtes valinud neid kõige vähem koormava vahendi teabe saamiseks ehk dokumentaalsete tõendite esitamise. Dokumentaalsete tõendite esitamise nõudmine võib kaebajatele olla küll ebamugavusi põhjustav, kuid kui see on Finantsinspeksiooni järelevalve läbiviimiseks vajalik, siis tuleb kaebajatel Finantsinspeksiooni nõudmine täita, kuna vastava kohustuse sätestab neile otsesõnu VPTS § 230³ lg 1. Kaebajad on end ise vabatahtlikult oma tegevusala ja suundadega allutanud VPTS regulatsioonile, pidades nii aktsepteerima võimaluse ja olema valmis juhuks, kui Finantsinspeksioonil tekib vajadus teostada neid puudutavas osas riiklikku järelevalvet.

Haldusaktidest nähtuvalt soovis Finantsinspeksioon teostada finantskontrolli siseteabe tekkimise ja seda vallanud isikute ringi tuvastamiseks, et kontrollida emitendi ning teiste seotud isikute poolt hoolsuskohustuse täitmist ja nimetatud siseteabe käitlemist. Poolte vahel puudub vaidlus selles, et Finantsinspeksiooni poolt haldusaktide faktoloogias väljatoodud asjaolusid saab nimetada siseteabeks. VPTS § 188⁴ lg 1 kohaselt on siseteave avalikustamata täpne teave, mis otseselt või kaudselt puudutab finantsinstrumenti või finantsinstrumendi emitenti ja mis avalikustatuna võib tõenäoliselt oluliselt mõjutada finantsinstrumendi või finantsinstrumendiga seotud tuletisväärtpaberi hinda. Insider on isik, kes väärtpaberi emitendi täisosanikuna, juhtimis- või järelevalveorgani liikmena, osaluse tõttu väärtpaberi emitendis või oma töö, elukutse või kohustuste tõttu või seoses oma toimepandud süüteoga valdab siseteavet (VPTS § 188⁵ lg 1). Kui VPTS § 188⁵ lõikes 1 nimetatud isik on juriidiline isik või asutus, siis on insideriks ka füüsiline isik, kes võtab osa otsuse langetamisest nimetatud juriidilise isiku või asutuse arvel tehingu tegemisel (VPTS § 188⁵ lg 2). Lisaks VPTS § 188⁵ lõigetes 1 ja 2 sätestatule on insider ka iga kolmas isik, kes, omades siseteavet, teab või oleks pidanud teadma, et tegemist on siseteabega (VPTS § 188⁵ lg 3).

Põhjendatud pole kaebajate seisukoht, mille kohaselt piisaks Finantsinspeksioonil järelevalve teostamiseks vaid kaebajate poolt esitatud insiderite nimekirjast, siseteabe tekkimise ajast ning väärtpaberitega teostatud tehingute infost. Siseteabe väärkasutamine on insideri poolt siseteabe objektiks oleva finantsinstrumendi või sellega seotud tuletisväärtpaberi otseselt või

kaudselt enda või kolmanda isiku arvel omandamine või võõrandamine või omandamise või võõrandamise katse; siseteabe avalikustamine kolmandale isikule, välja arvatud juhul, kui selline avalikustamine on seotud tavapärase töö-, ametiülesande või kohustuse täitmisega; soovitude andmine kolmandale isikule või kolmanda isiku mõjutamine siseteabe objektiks oleva finantsinstrumendi või selle finantsinstrumendiga seotud tuletisväärtpaberi omandamiseks või võõrandamiseks (VPTS § 188⁶ lg 1).

Põhjendatud on vastustaja seisukoht, mille kohaselt selleks, et kindlaks teha, kes võivad olla insaideriteks ja kas siseteavet on väärkasutatud, ei pruugi piisata nendest andmetest, mis kaebajad on vastustajale juba esitanud (insaiderite nimekiri ja siseteabe tekkimise aeg) ning Eesti Väärtpaberi Keskregistri andmetest. AS Kalev ja AS Rubla on Eesti väärtpaberituru mastapides olulised subjektid FIS § 5 lg 2 tähenduses ning nende tegevus omab arvestatavat mõju finantssüsteemile. Seetõttu on nende subjektide suhtes teostatav kontroll ja rakendatavad meetodid võib-olla laiaulatuslikumad kui Finantsinspeksiooni nõ rutiinne järelevalve. Kohus jagab vastustaja seisukohta ka selles, et AS Kalev ja Alta Capital Partners S.C.A SICAR vahel 20.09.2007 sõlmitud lepingu asjaoludest, aga ka nõutud kirjavahetusest, protokollidest jms võib Finantsinspeksiooni jaoks täiendavalt selguda olulist liseteavet isikute kohta, kes võivad olla veel insaideriteks; teave, mida võib käsitleda väärtpaberihinda oluliselt mõjutava siseteabena ning millised võivad olla siseteabe väärkasutamise juhud.

Kaebajad on ületähtsustanud nn lahtist loetelu järelepärimistes dokumentide esitamisel. Järelepärimistes kasutatud väljend „muud asjassepuutuvad andmed, dokumendid ja selgitused“ saab lähtuda vaid kaebajate enda hinnangust, mida lisaks järelepärimistes konkreetselt käsitletud dokumentidele peavad kaebajad ise oluliseks või vajalikuks veel Finantsinspeksioonile esitada. Finantsinspeksioonil endal puudub ülevaade kaebajate poolt administreeritava teabe olemasolust ja sisust, mistõttu on loogiline, et järelepärimistes on dokumentide loetelu jäetud lahtiseks ja kaebajate endi poolt sisustatavaks.

Alusetud on kaebajate kartused sellest, et avaldades oma ärisaladuse Finantsinspeksioonile, võib see lekkida konkurentideni või avalikkuse ette. Finantsinspeksioonil on FIS §-st 54 tulenev konfidentsiaalsuskohustus; sama kehtib finantsjärelevalve teostamisele kaasatud audiitori, eksperti ja muu isiku kohta (FIS § 34).

Vastavalt VPTS §-le 231¹ võib keelduda Finantsinspeksioonile selgituse andmisest KrMS §-s 71 (ütluste andmisest keeldumine isiklikel põhjustel) või §-s 73 (riigisaladuse ja salastatud välisteabe kohta ütluste andmisest keeldumine) sätestatud alustel. Asjaolu, kas keelduda Finantsinspeksioonile selgituste andmisest VPTS § 231¹ alusel, on kaebajate eneste hinnangu küsimus. Aluste olemasolul on kaebajatel õigus keelduda Finantsinspeksioonile selgituste andmisest ja dokumentide esitamisest viidatud sätetele tuginedes, mida nad teinud pole.

MENETLUSOSALISTE PÕHJENDUSED APELLATSIOONIMENETLUSES

AS Rubla ja AS Kalev apellatsioonkaebustes palutakse tühistada halduskohtu otsus ja teha uus otsus, millega rahuldada kaebused ning mõista vastustajalt kaebajate kasuks välja mõlema kohtuastme menetluskulud.

Apellatsioonkaebustes korratakse halduskohtule esitatud kaebuste põhjendusi ning leitakse, et halduskohus kohaldas ebaõigesti materiaalõigust ning rikkus oluliselt kohtumenetluse norme. Menetlusnormide rikkumine seisneb asjaolude ebaõigesti tuvastamises, tõendite väärt hindamises, osade asjaolude ja tõendite tähelepanuta jätmises, kaebajate poolt esitatud faktiliste ja õiguslike argumentide analüüsimata jätmises ja nendega mitte arvestamises. Kohtuotsusest jääb arusaamatuks, miks ei pidanud kohus õigeks lahendust, mille puhul haldusorgan vastab esmalt kaebajate täpsustavale järelepärimisele ja selgitab kaebajaid menetlusse kaasates selgelt ja piisavalt sisuliselt, millise kontrolliga on tegemist, milleks on millist teavet vaja, kas kontrollitakse kaebaja(te) enda tegevust ja kuidas on võimalik vähendada koostöös kaebajate riske ja kulusid.

Apellandid on jätkuvalt seisukohal, et vaidlusalused haldusaktid – järelepärimised ja korraldused – on õigusvastased puuduliku motiveerimise tõttu. Haldusaktidest ja kohtuotsusest jääb arusaamatuks, miks on Finantsinspeksioonile vaja piiramatu nimekirjaga teavet ja miks ei olnud võimalik haldusaktides ära seletada, miks ja kellega seoses on andmeid vaja.

Siseteabeks olnud asjaolude üldist loetlemist ja abstraktselt selgitatud järelevalve eesmärgiks olnud siseteabe võimaliku väärkasutamise kontrollimist ei saa lugeda nõuetekohaseks põhjenduseks. Vastustaja oleks pidanud järelepärimise resolutsiooni iga punkti osas veenvalt ja põhjalikult selgitama, mille jaoks on tal just selliseid loetletud teabekandjaid vaja ning seejuures asjaolud loogiliselt siduma haldusaktide eesmärgiga ja resolutsiooniga. Haldusaktidest märgitud järelevalve eesmärgi seos kohtumenetluses osundatud järelevalve ajendiks olnud asjaoludega pole ilmne. Kohtus antud puudulikud selgitused aktide õigusvastasust ei kõrvalda.

Vastustaja oleks pidanud oma aktides välja tooma 14.08.2007 LFS-i ettevõttesisesel väärtapaberitülekande kohta teadaolevad asjaolud. Seda tehtud pole. Kohus ei ole viidatud järelevalve alustamise ajendiks olnud tehingut oma otsuses üldse käsitletud. Kohus jättis tähelepanuta, et kaebajatele ei selgitatud nende õigusi (nt õigust keelduda info andmisest ja õigust vaidlustada haldusakti), samuti on aktidega pandud kohustused ebaselged (AS-le Kalev tehtud järelepärimise p 5 ja AS-le Rubla tehtud järelepärimise p 4). Kohus ei arvestanud kaebajate väitega, et vastustaja jättis tähelepanuta ja sisulise vastuseta kaebajate 21.01.2008 taotluse, milles küsiti, kelle tegevust uuritakse.

Abstraktsed teabenõuded on lubamatud. Kaebajate kohustamine stiilis – andke meile kõik andmed ja me vaatame, kas kuskil on rikkumisi - ei vasta õigusriigile ja heale haldusele.

Vastustaja oleks pidanud haldusaktides selgelt määrama, kes on käimasoleva finantsjärelevalve subjektid ning selgitama kaebajatele teabe andmisest keeldumise õigust vastavalt VPTS § -le 231¹. Kaebajad ei saanud esitada avaldust eneseinkrimineerimisohtu välistamiseks, kuna vastustaja ei selgitanud, kelle tegevust uuritakse. Juhul kui vastustaja oleks vastanud kaebajate selgitustaotlusele, oleks olnud võimalik ka küsimusele lahenduse leidmine poolte koostöös, nt oleks olnud võimalik kokku leppida väiksemas dokumentide mahus.

HMS § 40 lõigetest 1 ja 2 tuleneb ärakuulamiskohustus. Haldusaktis tuleb kaaluda ka erinevaid huve. Kaebajate suhtes on neid põhimõtteid rikutud. Vastustaja pole mingeid huve kaalunud ega selgitanud, miks on tal vaja konfidentsiaalset kirjavahetust/eraõiguslikku lepingut, mis ei oma mingit väärtust insaiderluse uurimise seisukohast.

Haldusaktides puudub vaidlustamisviide. Haldusaktid on vaidlustatud osas õigusvastased eelkõige põhjusel, et vastustaja pole nende tegemisel ja apellantidele kohustuste panemisel täitnud selgitamise ja põhjendamise kohustust. Kuna kohus on jõudnud teistsugusele arvamusele, siis on kohtuotsus õigusvastane ja tuleb tühistada ja apellantide kaebused rahuldada.

Halduskohus ei arvestanud põhjendamatult sellega, et vastustaja nõudis kaebajatelt mittevajalikke, ebaeesmärgipäraseid ning kaebajaid koormavaid andmeid. Vastustajal oli pädevus nõuda insaiderite nimekirja. Apellant on selle nõude täitnud ning haldusaktidest ei tulene, et vastustaja oleks nimekirja õigsuse kahtluse alla seadnud. Riigikohus on korduvalt selgitanud, et halduse teostamise abinõu peab olema vajalik eesmärgi saavutamiseks, sobiv ja võimalikult vähekoormav. Halduskohus on ekslikult nõustunud vastustaja väärseisukohaga ja pidanud haldusaktidega nõutud teabekandjaid finantsjärelevalve teostamise jaoks vajalikuks.

Aktsiate müügileping allub VÕS § 208 regulatsioonile. Börsiteates avaldati andmed lepingu poolte, eseme, hinna ja omandiõiguse üleandmise aja kohta. Aktsiate müügilepingus ei reguleerita müüjast juriidilise isiku enda poolt emiteeritud aktsiate võõrandamise või omandamisega seonduvat siseteavet või näiteks seda, et teatud isikutele avaldatakse õigusvastaselt siseteavet. Ülevõtmisprotsessis/müügiprotsessis osalenud isikute kirjavahetus saab olla seotud vaid ülevõtmisega/lepingutingimustega. Kui vastustajal on põhjendatud kahtlusi, et kirjavahetus/leping sisaldab endas siseteabe edastamist, siis oleks pidanud

haldusaktis kahtlusi põhjendama. Kohtuotsusest jääb arusaamatuks, milleks on vastustajale vaja nõutud kirjavahetust/tütarettevõtjate müügilepingut. Seadusest ei tulene vastustaja õigust saada privaatset kirjavahetust/lepingut vms dokumenti, milles ei käsitleta siseteabe väärkasutamist (AS Rubla puhul) või mille alusel ei müüda AS Kalev poolt emiteeritud aktsiaid.

Siseteabe väärkasutuse kontrollimiseks piisab apellantide poolt juba esitatud ja EVK andmetest. Kohus pole selgitanud, miks neist ei piisa järelevalvemenetluse läbiviimiseks. Apellantidelt nõutud teabekandjad ei ole konkreetseks finantsjärelevalveks sobivad ega vajalikud ning aktid on vastuolus proportsionaalsuse põhimõttega.

Finantsinspeksiooni vastuses palutakse jätta apellatsioonkaebused rahuldamata ja halduskohtu otsus muutmata. Vastuväidete kohaselt on vaidlusalused aktid õiguspärased ning apelleeritud kohtuotsus on seaduslik ja põhjendatud.

RINGKONNAKOHTU PÕHJENDUSED

Apellatsioonkaebuste väited ei anna halduskohtu otsuse muutmiseks alust.

Käesoleva vaidluse esemeks on Finantsinspeksiooni poolt järelevalvemenetluse käigus AS-dele Kalev ja Rubla tehtud järelepärimised ja korraldused andmete ja dokumentide nõudes. FIS § 2 lg 2, § 3 ja § 4 lg 2 ning VPTS § 230 lg 1 alusel teostab Finantsinspeksioon sõltumatult ja riigi nimel finantsjärelevalvet VPTS-s sätestatu kohase täitmise üle. VPTS § 230³ lg 1 kohaselt inspeksioonil on järelevalve teostamiseks õigus saada tasuta teavet, dokumente ja selgitusi füüsiliselt ja juriidiliselt isikult, samuti valitsusasutustest ja järelevalveorganitest ning riigi ja kohaliku omavalitsuse andmekogudest ning VPTS § 189 lg 1 sätestab, et igaüks esitab inspeksioonile viimase nõudmisel andmed kuritarvituse kahtlusega seotud asjaolude kohta.

Halduskohtus vaieldi ja ringkonnakohtus vaieldakse jätkuvalt selle üle, kas Finantsinspeksiooni järelepärimised ja korraldused on kaebajate poolt vaidlustatud osas proportsionaalsed ja neis nõutud andmete ja dokumentide vajadus piisavalt põhjendatud. Halduskohus leidis, et haldusaktid on piisavalt selged ja põhjendatud ning proportsionaalsed. Ringkonnakohus nõustub halduskohtu seisukohaga. Esimese astme kohus ei ole eksinud materiaalõiguse kohaldamisel ega rikkunud menetlusnorme määral, mis oleks viinud ebaõige otsuse tegemisele. Apellantide vastupidist arvamust ringkonnakohus ei jaga.

AS Kalev vaidlustas talle tehtud järelepärimise ja korralduse osas, milles nõuti seoses AS Kalev osaluste võõrandamisega koopiaid protsessis osalenud isikute kirjavahetusest, kohtumiste protokollidest, koostatud analüüsides ja muudest osaluste võõrandamisega seotud dokumentidest ning koopiat AS Kalev ja Alta Capital Partners S.C.A. SICAR-ga 29.09.2007 sõlmitud osaluste ostu-müügilepingust, samuti AS Rubla ülevõtmispakkumisega seonduvalt koopiaid selles protsessis osalenud isikute kirjavahetusest ja kohtumiste protokollidest. AS Rubla vaidlustas talle tehtud järelepärimise ja korralduse osas, milles paluti esitada AS-i Rubla ülevõtmispakkumisega seonduvalt koopiaid protsessis osalenud isikute kirjavahetusest, kohtumiste protokollidest ning sõlmitud nõustamis- ja muudest lepingutest. Mõlemad kaebajad vaidlustasid ettekirjutuse ja korralduse ka osas, milles paluti neil esitada muud asjassepuutuvad andmed.

Vaidlusaluste haldusaktide põhjendustest järeldub üheselt kontrolli eesmärk, milleks on siseteabe tekkimise ja seda vallanud isikute ringi tuvastamine, et kontrollida emitendi ning teiste seotud isikute poolt hoolsuskohustuse täitmist ja siseteabe käitlemist. Vastustaja põhjendas asjakohaselt, miks insaiderite nimekirjast ning Eesti Väärtpaberite Kesksregistri andmetest ei piisa siseteabe käitlemise ja kasutamise üle järelevalve nõuetekohaseks teostamiseks. Insaideriteks võivad VPTS 188⁵ lg-s 3 kohaselt olla ka isikud, kes ei ole emitendi poolt kantud insaiderite nimekirja (insaider on ka iga kolmas isik, kes, omades siseteavet, teab või oleks pidanud teadma, et tegemist on siseteabega). Seetõttu on oluline järelevalve selle üle, kas võimalikud nimekirja kandmata insaiderid on siseteavet väärkasutanud. VPTS 188⁵ lg-s 3

